

АДАПТАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТУРИСТИЧНИХ ДЕСТИНАЦІЙ У ПАРАДИГМІ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ**ADAPTATION POTENTIAL OF TOURIST DESTINATIONS IN THE BARRIER-FREE PARADIGM****Безугла Л. С.¹, Камушков О. С.², Любчук О. К.³**¹Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро, Україна²Одеський національний технологічний університет, м. Одеса, Україна³Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет», м. Дніпро, Україна

ORCID: 0000-0002-6520-4325

ORCID: 0000-0002-0453-6545

ORCID: 0000-0002-7450-4741

Liudmyla Bezuhla¹, Olexandr Kamushkov², Olha Liubchuk³¹Dnipro University of Technology, Dnipro, Ukraine²Odesa National University of Technology, Odesa, Ukraine³Priazovsky State Technical University, Dnipro, Ukraine**Анотації**

Вступ. Оцінка адаптаційного потенціалу туристичних destinations у парадигмі безбар'єрності передбачає здатність туристичних систем інтегрувати принципи інклюзивності та доступності для людей з інвалідністю, осіб похилого віку, родин з дітьми та інших груп із особливими потребами мобільності. Безбар'єрний туризм є не лише соціальним імперативом, але й стратегічним чинником підвищення конкурентоспроможності, сталості та інноваційності туристичних destinations.

Мета дослідження – концептуалізація поняття «адаптаційний потенціал» як багатовимірної категорії, визначення його детермінант та розробка комплексної моделі вимірювання рівня доступності у міжнародному вимірі.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження стали поєднання теоретичних та емпіричних підходів, включаючи критичний аналіз наукових джерел, міжнародних стандартів та національних нормативно-правових актів, а також статистичних даних з ресурсів Airbnb, Booking.com та Світового банку, на підставі чого було розроблено та апробовано економіко-математичну модель.

Результати. Для кількісної оцінки адаптаційного потенціалу було запропоновано економіко-математичну модель, побудовану на методі головних компонент, кореляційному аналізі та нормалізації показників. Дана модель інтегрує фактори соціальної інклюзії, економічні та інфраструктурні характеристики, індикатори рівня життя й екологічної стійкості, формуючи інтегральний індекс адаптаційного потенціалу туристичних destinations (*IAPT*). Отримані результати свідчать про суттєву диференціацію між досліджуваними країнами, зокрема найвищі значення індексу зафіксовано у Франції (0,743), Швеції (0,740) та Німеччині (0,727), що демонструє ефективність системних підходів до розвитку безбар'єрного туризму, розвинену інфраструктуру та інтеграцію принципів інклюзивності у державну політику. До групи країн із середнім рівнем адаптаційного потенціалу належать Нідерланди, Фінляндія, Італія та Іспанія (0,569–0,691), які характеризуються позитивними зрушеннями, проте потребують посилення транспортної доступності та інфраструктурної збалансованості. Польща (0,291) та Чехія (0,390) демонструють фрагментарний рівень адаптаційної спроможності, а Україна (0,060) посідає останнє місце, що свідчить про критичну недостатність інфраструктурних рішень, відсутність комплексної нормативної бази та обмежений інституційний супровід. Порівняльний аналіз понад 50 показників підтвердив тісний зв'язок між рівнем економічного розвитку, інклюзивними соціальними політиками, якістю транспортної та цифрової інфраструктури та здатністю формувати інклюзивне туристичне середовище. Практична значущість запропонованої моделі полягає в тому, що вона може бути застосована для внутрішнього туризму на регіональному та локальному рівнях. Регіон як туристична destination має достатню кількість параметрів, які можливо виміряти, зіставити та інтерпретувати через агреговані

Висновки. Дослідження довело, що адаптаційний потенціал туристичних destinations є інтегративною категорією, яка визначається сукупністю соціально-економічних, інституційних, інфраструктурних та екологічних факторів. Запропонована модель забезпечує науково обґрунтований інструмент для міжнародних порівнянь та моніторингу політик у сфері інклюзивного туризму. Для країн з низьким рівнем адаптаційного потенціалу першочерговими завданнями є інвестиції у модернізацію транспортної та соціальної інфраструктури, гармонізація законодавства з

європейськими стандартами та цифровізація туристичних сервісів.

Ключові слова: адаптаційний потенціал, безбар'єрний туризм, інклюзивність, туристична дестинація, інфраструктурна доступність, соціальна інклюзія.

Introduction. Assessing the adaptive potential of tourist destinations in the barrier-free paradigm involves the ability of tourism systems to integrate the principles of inclusion and accessibility for people with disabilities, the elderly, families with children and other groups with special mobility needs. Barrier-free tourism is not only a social imperative, but also a strategic factor in increasing the competitiveness, sustainability and innovation of tourist destinations.

Objective. To conceptualize the concept of "adaptive potential" as a multidimensional category, identify its determinants, and develop a comprehensive model for measuring the level of accessibility in the international dimension.

Methods. The methodological framework combines theoretical and empirical approaches, including a critical review of scholarly literature, international standards, and national regulatory frameworks, as well as statistical data obtained from Airbnb, Booking.com, and the World Bank, on the basis of which an economic and mathematical model was developed and tested.

Results. For quantitative assessment of an adaptation potential, an economic-mathematical model was proposed, based on principal component analysis, correlation analysis, and data normalization. The model integrates factors of social inclusion, economic and infrastructural characteristics, indicators of living standards, and environmental sustainability, thereby generating an integral index of the adaptation potential of tourist destinations (*IAPT*). The findings indicate significant differentiation across the countries analyzed. The highest index values were recorded for France (0.743), Sweden (0.740), and Germany (0.727), demonstrating the effectiveness of systemic approaches to barrier-free tourism development, advanced infrastructure, and integration of inclusivity into state policy. Countries with medium adaptation potential include the Netherlands, Finland, Italy, and Spain (0.569–0.691), which show positive progress yet require improvements in transport accessibility and infrastructural balance. Poland (0.291) and the Czech Republic (0.390) display a fragmented adaptation capacity, while Ukraine (0.060) ranks last, reflecting critical insufficiency in infrastructural solutions, the absence of a comprehensive regulatory framework, and limited institutional support. A comparative analysis of more than 50 indicators confirmed a strong correlation between economic development, inclusive social policies, the quality of transport and digital infrastructure, and the ability to create an inclusive tourism environment. The practical significance of the proposed model lies in the fact that it can be applied to domestic tourism at the regional and local levels. The region as a tourist destination has a sufficient number of parameters that can be measured, compared and interpreted through aggregated.

Conclusions. The study demonstrates that the adaptation potential of tourist destinations is an integrative category determined by a combination of socio-economic, institutional, infrastructural, and environmental factors. The proposed model provides a scientifically grounded tool for cross-country comparisons and for monitoring inclusivity policies in tourism. For countries with low adaptation potential, priority measures include investments in the modernization of transport and social infrastructure, harmonization of legislation with European standards, and the digitalization of tourism services.

Key words: adaptation potential, barrier-free tourism, inclusivity, tourist destination, infrastructural accessibility, social inclusion.

Вступ. Сучасний туризм зазнає трансформаційних змін, спрямованих на забезпечення доступності туристичних послуг для всіх категорій населення, включаючи осіб з обмеженими фізичними можливостями, літніх людей, сімей з малими дітьми та інших груп, що потребують спеціальних умов для подорожей. Безбар'єрний туризм як складова інклюзивного підходу стає важливим напрямом у формуванні стійкої та соціально відповідальної туристичної індустрії. Даний напрям туризму сприяє не лише розширенню можливостей для туристів, а й створенню сприятливих умов для соціальної інтеграції, економічного розвитку регіонів та підвищення конкурентоспроможності туристичних дестинацій.

Концепція адаптаційного потенціалу туристичних дестинацій передбачає їхню здатність до модернізації та впровадження інноваційних рішень, що сприяють забезпеченню безбар'єрного доступу до туристичних об'єктів, транспорту, інфраструктури та сервісу. Адаптація туристичних дестинацій до потреб осіб із різними рівнями мобільності передбачає не лише фізичні зміни в інфраструктурі, але й реформування сервісної політики, навчання персоналу та впровадження

цифрових технологій, що полегшують взаємодію туристів з об'єктами індустрії гостинності.

Дослідження даної теми є актуальним, оскільки світова практика демонструє зростаючий попит на доступний туризм, що, у свою чергу, вимагає удосконалення механізмів управління туристичними дестинаціями. За оцінками Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), понад 15% світового населення має певні обмеження у мобільності, що створює значний сегмент потенційних туристів, які потребують спеціально адаптованих послуг [21]. Впровадження безбар'єрних рішень сприяє підвищенню туристичної привабливості дестинацій та їх сталому розвитку [18].

Мета дослідження полягає у визначенні адаптаційного потенціалу туристичних дестинацій у контексті безбар'єрності, аналізі основних факторів, що впливають на його розвиток, та оцінці перспектив інтеграції інклюзивних рішень у туристичну сферу. Для досягнення цієї мети необхідно дослідити нормативно-правові аспекти, інфраструктурні умови, соціальні очікування туристів та економічні вигоди від реалізації безбар'єрного підходу. Зокрема, важливо врахувати роль державної політики, міжнародних стандартів доступності та успішного досвіду країн, що досягли

значного прогресу у впровадженні безбар'єрних ініціатив.

Методологічною основою дослідження є аналіз літературних джерел, статистичних даних, міжнародних стандартів і нормативно-правових актів, а також практичні кейси адаптації туристичних дестинацій. Вивчення адаптаційного потенціалу туристичних дестинацій сприятиме формуванню науково обґрунтованих рекомендацій щодо розвитку інклюзивного туризму та розширенню можливостей для соціально відповідального ведення туристичного бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному науковому дискурсі проблема безбар'єрності в туризмі дедалі частіше розглядається крізь призму адаптаційного потенціалу дестинацій до потреб осіб з обмеженою мобільністю, а також людей похилого віку. Визначення факторів, що забезпечують сталу інклюзію, охоплює соціальні, інфраструктурні, правові та культурні аспекти, що підтверджується низкою актуальних досліджень.

Так, у роботі [2] здійснено комплексну оцінку бар'єр-фри туризму в контексті сталого розвитку у Кіпрі. Автори акцентують на важливості стратегічного планування інфраструктурних рішень та участі місцевих громад у формуванні середовища, інклюзивного для всіх категорій туристів. Дослідження підкреслює, що безбар'єрний туризм має не лише соціальний, а й економічний вимір, сприяючи підвищенню туристичної привабливості дестинації. В дослідженні [4] вводять концептуальний перехід від туризму для осіб з інвалідністю до ширшого поняття доступного туризму, що базується на універсальному дизайні та принципах рівності, зокрема в частині інклюзії в сфері рекреаційного природокористування в урбоекосистемах. Дане дослідження, наряду із [5], надає теоретичне підґрунтя для осмислення безбар'єрності як елементу стратегії сталого розвитку туристичних систем.

Farkas J. та ін. у міждисциплінарному дослідженні [6] висвітлюють роль філософських та культурних контекстів у формуванні моделей доступності. Вони стверджують, що бар'єри можуть виникати не лише у фізичному, а й у семантичному та інституційному просторах, і пропонують розглядати туризм як складну мережу соціальних відносин та етичних зобов'язань. Питання старіння населення й демографічного тиску на туристичну інфраструктуру розглядається в працях [3, 9, 11]. У цих дослідженнях висвітлено потребу у спеціалізованих послугах, адаптації об'єктів туризму до фізичних обмежень старших туристів, а також врахування когнітивних і емоційних чинників. Так, в [10] виявлено, що задоволення від подорожі тісно корелює з рівнем доступності та зручності дестинації, а в [11] використано метод важливості-порівняльної ефективності (ІРА) для ідентифікації ключових атрибутів «дружнього» до людей похилого віку туризму. Mute і Meroka-Mutua [14] у контексті африканського континенту аналізують правові механізми впровадження безбар'єрного середовища, акцентуючи на значенні нормативної бази й контролю за її дотриманням. Їхній підхід ґрунтується на міждисциплінарному аналізі норм Африканської хартії прав людини.

Практичну складову проблематики висвітлюють дослідження [13, 15], які зосереджуються на інфраструктурних і емоційних бар'єрах, зокрема у контексті об'єктів культурної спадщини та готельної інфраструктури у «розумних містах». Їхні результати демонструють, що технологічні інновації можуть як усувати, так і створювати нові бар'єри, якщо не враховується різноманіття потреб користувачів. В роботах [12, 16] розглядається феномен спільного створення готельного сервісу спільно з людьми з обмеженою мобільністю, доводячи, що залучення таких груп до процесу планування та дизайну туристичних послуг сприяє створенню інклюзивного середовища, що відповідає реальним потребам.

Отже, проведений аналіз літературних джерел свідчить про багатовимірний характер адаптаційного потенціалу туристичних дестинацій. Він формується на перетині соціальних, економічних, правових, культурних та інфраструктурних факторів, а його ефективна реалізація можлива лише за умови інтегрованого підходу та активної міжсекторальної взаємодії. Безбар'єрність постає не лише як умова доступу, а як вияв ціннісного ставлення до різноманіття й гідності кожного туриста.

Матеріали і методи дослідження. У дослідженні використано поєднання теоретичних і емпіричних підходів, що дозволило здійснити комплексну оцінку адаптаційного потенціалу туристичних дестинацій у парадигмі безбар'єрності. Інформаційну базу склали статистичні дані з міжнародних відкритих джерел (Airbnb, Booking.com, Світовий банк) [1, 19, 20], а також нормативно-правові акти та міжнародні стандарти доступності. Для досягнення мети було застосовано метод аналізу головних компонент, що дало змогу визначити вагові коефіцієнти показників соціальної інклюзії, інфраструктурної доступності, рівня життя та екологічної стійкості. Показники нормалізовано з урахуванням міжкраїнових відмінностей, що забезпечило можливість формування інтегрального індексу адаптаційного потенціалу туристичних дестинацій (*IAPT*). Кореляційний аналіз дозволив виявити взаємозв'язки між соціально-економічними та інфраструктурними факторами, які визначають рівень інклюзивності. Для перевірки надійності результатів застосовано сценарне моделювання, що враховує варіативність вихідних параметрів. Отримані дані інтерпретовано за допомогою графічних і табличних методів візуалізації, що дало змогу виявити диференціацію між країнами за рівнем розвитку безбар'єрного туризму. Запропонований методичний підхід є інтегрованим інструментом оцінки, придатним для подальшого застосування у порівняльних дослідженнях інклюзивності туристичної сфери.

Результати. Інклюзивний та безбар'єрний туризм – це концепції, спрямовані на створення умов для подорожей і відпочинку для всіх людей, незалежно від їх фізичних можливостей, віку чи інших особливостей. Даний вид туризму орієнтований на забезпечення доступності туристичних послуг, об'єктів і маршрутів для осіб з обмеженими фізичними можливостями, людей старшого віку, а також для родин з маленькими дітьми [17].

Виділено ключові аспекти інклюзивного та безбар'єрного туризму:

1. Доступність інфраструктури:

- підвищення доступності транспортних засобів (автобуси, потяги, літаки), готелів, ресторанів, музеїв та інших туристичних об'єктів;

- встановлення пандусів, ліфтів, спеціальних місць для паркування, а також розширення дверей для людей з обмеженими можливостями.

2. Інформаційна доступність:

- пропозиція послуг для осіб з порушеннями слуху (субтитри, жестова мова);

- адаптація інформаційних матеріалів для людей з порушеннями зору (шрифт Брайля, аудіогіди, тактильні карти).

3. Сервіси для осіб з інвалідністю:

- наявність спеціалізованих засобів пересування (інвалідні візки, електричні коляски);

- програмування маршрутів, враховуючи потреби людей з обмеженими можливостями (спеціальні туристичні маршрути, які включають доступні місця для відпочинку та огляду).

4. Урахування потреб літніх людей і батьків з дітьми:

- створення умов для зручного пересування на всіх етапах подорожі, від аеропорту до готелю, включаючи доступність санвузлів, зручні сидіння тощо;

- пропозиція спеціальних турів і активностей, адаптованих під різні вікові категорії.

5. Соціальна інклюзія:

- заохочення до участі в подорожах осіб з різними фізичними можливостями;

- підвищення обізнаності серед туристичних компаній, громадських організацій і місцевих мешканців про важливість створення безбар'єрного середовища.

Інклюзивний туризм має свої переваги: справедливість та рівність (забезпечення рівних можливостей для всіх людей для подорожей та відпочинку; розвиток туризму (розширення ринку за рахунок залучення туристів з обмеженими можливостями); соціальна відповідальність (туристичні компанії, що забезпечують безбар'єрний доступ, демонструють свою готовність до соціальної відповідальності і підтримки різних груп населення). Інклюзивний туризм стає важливою частиною глобального розвитку туризму, адже він допомагає зробити подорожі доступними та комфортними для кожного.

Вибір країн для дослідження адаптаційного потенціалу туристичних дестинацій у парадигмі безбар'єрності ґрунтується на комплексному аналізі соціально-економічних характеристик, рівня розвитку інфраструктури, залученості до міжнародного туристичного ринку, а також стратегій інтеграції принципів інклюзивності та безбар'єрного доступу. Досліджувані країни охоплюють як економічно розвинені держави Західної та Північної Європи, так і країни Центрально-Східної Європи, що демонструють високі темпи трансформації туристичної інфраструктури.

Європейський Союз активно впроваджує політику безбар'єрного туризму, що знаходить відображення в

національних програмах держав-членів. Вибрані країни демонструють різні підходи до реалізації цих стратегій, що дозволяє здійснити порівняльний аналіз ефективності державної політики у сфері інклюзивного туризму. Важливими критеріями відбору стали рівень урбанізації, доступність транспортної інфраструктури, а також географічна диверсифікація туристичних потоків. Країни, включені до аналізу, представляють як високотехнологічні урбанізовані регіони, так і території з розвинутою природною рекреацією, що дозволяє оцінити особливості впровадження безбар'єрного середовища в різних умовах [17].

Серед досліджуваних країн Україна є прикладом держави, що перебуває у процесі трансформації туристичного сектору та інтеграції європейських стандартів доступності. Аналіз її адаптаційного потенціалу дозволить оцінити ефективність впровадження безбар'єрних ініціатив у країні з пострадянським досвідом. Німеччина є одним із лідерів Європи у сфері інклюзивного туризму, що має розвинену інфраструктуру для осіб з обмеженими можливостями. Франція вирізняється потужною туристичною індустрією та активним розвитком програм доступного туризму, особливо у великих містах та музеях. Швеція демонструє високий рівень соціальної відповідальності та впровадження інноваційних технологій для безбар'єрного пересування, тоді як Італія, як туристична дестинація світового масштабу, потребує адаптації своєї історичної архітектурної спадщини для осіб з інвалідністю. Іспанія, що є однією з провідних туристичних країн світу, демонструє успішні практики інклюзивного туризму, зокрема в курортних регіонах. Польща, як представник Центрально-Східної Європи, демонструє динамічний розвиток туристичної інфраструктури та активну адаптацію стандартів ЄС у сфері безбар'єрного середовища. Обрані країни дозволяють дослідити широкий спектр соціально-економічних, політичних та інфраструктурних аспектів адаптаційного потенціалу туристичних дестинацій у парадигмі безбар'єрності, що сприяє формуванню комплексного уявлення про ефективність безбар'єрного туризму в різних контекстах.

Для порівняння з Україною в темі інклюзивного або безбар'єрного туризму обрано країни з різними рівнями розвитку інклюзивності, законодавчих ініціатив та туристичної доступності. В таблиці 1 проаналізовано кількість апартаментів з елементами доступного середовища в досліджуваних країнах світу. Аналіз даних, наведених у таблиці 1, є необхідним для оцінки рівня доступності житлового фонду, призначеного для туристів з обмеженими можливостями, у досліджуваних країнах світу. Вивчення адаптаційного потенціалу туристичних дестинацій у парадигмі безбар'єрності вимагає системного аналізу не лише загальної туристичної інфраструктури, а й специфічних аспектів розміщення осіб із фізичними обмеженнями. Одним із ключових критеріїв оцінки інклюзивного туризму є доступність житла, що має відповідати потребам цієї категорії мандрівників.

Таблиця 1

Кількість апартаментів з елементами доступного середовища в досліджуваних країнах станом на березень 2025 року (Airbnb.com)

Країна	Гостьовий вхід і парковка	Спальня	Ванна	Обладнання для доступності	Є усе
Україна	0	1	0	0	0
Німеччина	169	236	23	8	2
Франція	568	502	121	26	2
Швеція	4	10	0	2	0
Італія	105	143	22	3	2
Іспанія	77	98	30	7	1
Польща	6	11	2	0	0
Чехія	6	9	0	0	0
Нідерланди	27	32	6	1	1
Фінляндія	8	7	0	0	0

Джерело: складено авторами за даними [1]

Таблиця 2

Кількість апартаментів з елементами доступного середовища в номері в досліджуваних країнах станом на березень 2025 року (booking.com)

Країна	Приміщення повністю знаходиться на першому поверсі	Ліфт для доступу до верхніх поверхів	Повністю підходить для гостей з обмеженими фізичними можливостями	Підходить для гостей на кріслах колісних	Душова з низьким бортом або без борту
Україна	977	1490	400	185	1098
Німеччина	7590	5913	1891	2278	6053
Франція	8694	3974	3412	2687	8282
Швеція	655	364	325	290	444
Італія	12458	5599	5261	3462	6036
Іспанія	3922	4646	3174	2152	3251
Польща	4244	6354	2721	1343	5775
Чехія	665	480	247	342	299
Нідерланди	213	260	86	148	313
Фінляндія	531	396	255	223	350

Джерело: складено авторами за даними [19]

Дані таблиці 1 дозволяють здійснити порівняльний аналіз кількості апартаментів із елементами доступного середовища в різних країнах, що дає змогу оцінити ступінь інтеграції принципів інклюзивності в туристичний сектор. Окремі параметри – наявність гостьового входу та парковки, адаптованої спальні, ванної кімнати, спеціального обладнання для доступності – відображають ключові аспекти комфорту та безпеки туристів з особливими потребами. Важливим показником є також категорія «Є усе», що вказує на кількість апартаментів, які комплексно відповідають усім критеріям безбар'єрності. Зазначені критерії доступного середовища є ключовими для оцінки інклюзивності житлової інфраструктури у сфері туристичного розміщення.

Результати аналізу демонструють значну диспропорцію між країнами з високим рівнем соціальної інтеграції осіб з інвалідністю (Німеччина, Франція, Італія, Іспанія) та країнами, де безбар'єрний туризм лише розвивається (Україна, Польща, Чехія, Фінляндія). Значні показники Франції та Німеччини свідчать про системний підхід до інклюзивного житла, тоді як

надзвичайно низькі значення України вказують на відсутність достатньої уваги до цієї проблеми. Аналіз результатів дослідження дозволяє зробити кілька важливих висновків щодо доступності туристичних об'єктів у контексті безбар'єрного туризму. По-перше, значна варіативність виявлена серед досліджуваних країн. Лідерами за кількістю апартаментів з елементами доступного середовища є Німеччина та Франція, що відображає високий рівень інфраструктурної адаптації та сприяння інклюзивному туризму в цих країнах. Німеччина, зокрема, має 169 апартаментів, що передбачають відповідний гостьовий вхід і парковку, а також 236 апартаментів, що мають елементи доступності у спальнях, що свідчить про вражаючі масштаби розвитку цієї інфраструктури.

Натомість, деякі країни, зокрема Україна, Швеція та Польща, продемонстрували значно менші показники. В Україні на момент дослідження було виявлено лише один апартамент з доступною спальнею, що вказує на необхідність значних змін в інфраструктурі для осіб з обмеженими можливостями. Швеція, незважаючи на свою прогресивність у сфері соціальних політик, має

лише 4 апартаменти з доступним гостьовим входом і парковкою, що свідчить про потенціал для подальшого розвитку доступного туризму. Країни, як Італія, Іспанія та Польща, мають помірковану кількість таких апартаментів, що вказує на певний прогрес у розвитку безбар'єрної інфраструктури, проте потребують подальших зусиль для забезпечення широкої доступності туристичних об'єктів для всіх верств населення. В цілому, отримані дані демонструють, що країни Західної Європи, такі як Німеччина та Франція, мають кращу ситуацію щодо впровадження елементів доступного середовища у туристичну інфраструктуру, порівняно з країнами Східної Європи. Даний факт вказує на необхідність впровадження комплексних політик і стратегій на підтримку безбар'єрного туризму в країнах з менш розвинутою інфраструктурою для осіб з інвалідністю. Для подальшого дослідження в таблиці 2 проаналізовано кількість апартаментів з елементами доступного середовища в номері в досліджуваних країнах світу станом на березень 2025 року.

Аналіз показників, що відображають доступність для гостей з обмеженими фізичними можливостями, вказує на значну різницю між досліджуваними країнами. Найбільша кількість апартаментів, що забезпечують доступність для осіб з обмеженими можливостями, зафіксована в Італії, де понад 12 тисяч апартаментів розташовані на першому поверсі або мають ліфти для доступу до верхніх поверхів. Даний факт свідчить про високий рівень інфраструктурної адаптації для забезпечення доступу осіб з інвалідністю до туристичних послуг. Франція і Німеччина також демонструють значний потенціал у цій сфері, з понад 8 тисячами апартаментів, що задовольняють вимоги безбар'єрності, що є показником їхнього прогресивного підходу до створення інклюзивної туристичної інфраструктури. Натомість, країни, такі як Нідерланди, Чехія та Швеція, мають значно меншу кількість апартаментів, що відповідають критеріям доступності. В Нідерландах і Чехії відзначається особливо мала кількість апартаментів, які можуть вважатися повністю підходящими для гостей з інвалідними візками або для осіб з обмеженими фізичними можливостями, що вказує на необхідність активного розвитку безбар'єрної інфраструктури в цих країнах.

Загалом, таблиця 2 відображає суттєву залежність рівня доступності туристичних об'єктів від країни, що може бути обумовлено різними факторами, включаючи економічний розвиток, політичну волю та соціальні ініціативи щодо підтримки осіб з інвалідністю. Найвищі показники зафіксовані в розвинених країнах Європи, таких як Італія, Франція і Німеччина, де вже впроваджено комплексні стратегії щодо створення безбар'єрної інфраструктури. Водночас, країни з менш розвинутою інфраструктурою, зокрема Нідерланди та Чехія, потребують подальших зусиль для покращення доступності своїх туристичних об'єктів. Для дослідження адаптаційного потенціалу туристичних дестинацій у

парадигмі безбар'єрності проаналізовано індикатори соціальної інклюзії та доступності; економічні та інфраструктурні фактори; індикатори, пов'язані з рівнем життя та рівнем розвитку суспільства; показники екологічної стійкості і безпеки.

В таблиці 3 проаналізовано індикатори соціальної інклюзії та доступності в досліджуваних країнах.

Аналіз засвідчує значний рівень забезпечення базових соціальних потреб населення у більшості досліджуваних європейських країн у середньому за період 2004–2024 років. Розглянуті показники – частка міського населення, доступ до базових послуг водопостачання та санітарії, а також електрифікація – є ключовими маркерами якості життя, соціальної справедливості та потенціалу для розвитку інклюзивного, безбар'єрного середовища.

Усі досліджувані країни, окрім України та Польщі, демонструють практично повне охоплення населення базовими водопровідними, санітарними послугами та електроенергією (понад 99 %), що свідчить про високий рівень інфраструктурної забезпеченості та стабільну реалізацію соціальних стандартів. Абсолютні значення у таких країнах, як Німеччина, Франція, Іспанія, Фінляндія та Нідерланди, вказують на сформоване інституційне середовище, спрямоване на забезпечення рівного доступу до життєво необхідних ресурсів, що є фундаментом інклюзивної туристичної політики. У контексті урбанізованості, найвищі значення частки міського населення спостерігаються у Швеції (86,23 %), Нідерландах (88,63 %) та Фінляндії (84,55 %), що створює сприятливі передумови для розвитку сучасної міської туристичної інфраструктури з інклюзивними характеристиками. (узагальнені дані наведені в табл. 4). Дані відображають нижчі показники в Італії (69,40 %), Україні (68,90 %) та Польщі (60,60 %) можуть бути маркером нерівномірного просторового розвитку, що ускладнює створення доступних середовищ у менш урбанізованих регіонах [4].

Аналіз індикаторів соціальної інклюзії та доступності засвідчує значний рівень забезпечення базових соціальних потреб населення у більшості досліджуваних європейських країн у середньому за період 2004–2023 років. Розглянуті показники – частка міського населення, доступ до базових послуг водопостачання та санітарії, а також електрифікація – є ключовими маркерами якості життя, соціальної справедливості та потенціалу для розвитку.

Німеччина, незважаючи на меншу кількість прибуттів, характеризується надзвичайно високим рівнем інфраструктурної підтримки, зокрема за показниками залізничного транспорту та логістичної якості (4,32 бала за індексом LPI), що створює передумови для ефективної реалізації стратегій безбар'єрності.

Таблиця 3

Індикатори соціальної інклюзії та доступності, в середньому за 2004-2024 рр.

Країна	Міське населення (% від загальної чисельності населення)	Люди, які користуються базовими послугами питного водопостачання (% від населення)	Люди, які користуються базовими санітарними послугами (% від населення)	Доступ до електроенергії (% населення)
Україна	68,90	94,62	96,72	99,91
Німеччина	77,01	100,00	99,22	100,00
Франція	79,29	100,00	98,65	100,00
Швеція	86,23	99,64	99,00	100,00
Італія	69,40	99,84	99,89	100,00
Іспанія	79,27	99,96	99,89	100,00
Польща	60,60	95,49	95,76	99,95
Чехія	73,64685	99,86	99,13	100,00
Нідерланди	88,63	100,00	97,78	100,00
Фінляндія	84,55	100,00	99,45	100,00

Джерело: розраховано авторами за [3; 20]

Таблиця 4

Економічні та інфраструктурні фактори в середньому за 2004-2023 рр.

Країна	Міжнародний туризм, надходження (у доларах США)	Міжнародний туризм, кількість прибуттів	Залізничні лінії (загальний кілометраж)
Україна*	3654235294,12	19149529,41	21675,09
Німеччина	51100062500,00	28694411,76	33676,46
Франція	61608705882,35	194400352,94	29396,99
Швеція	9870285714,29	6877705,88	9807,56
Італія	41858500000,00	74091505,97	16792,28
Іспанія	-	99926705,88	15338,84
Польща	11235470588,24	70040062,50	19119,83
Чехія	7342352941,18	27231875,00	9453,14
Нідерланди	19066170019,53	12760823,53	2942,60
Фінляндія	4482823529,41	3146882,35	5903,89
Україна	42069,06	2,46	118,89
Німеччина	85390,12	4,32	119,07
Франція	99470,44	3,94	99,62
Швеція	11183,83	4,15	118,38
Італія	47560,22	3,74	142,58
Іспанія	23124,08	3,71	110,09
Польща	18284,28	3,10	121,50
Чехія	7649,67	3,19	123,51
Нідерланди	15814,28	4,23	116,78
Фінляндія	3850,67	3,96	131,75

Джерело: розраховано авторами за [21]

Країни Скандинавського регіону та Бенілюксу, зокрема Швеція, Фінляндія та Нідерланди, демонструють високу якість логістичної інфраструктури та значну насиченість мобільними підключеннями (понад 116 на 100 осіб), що може сприяти розвитку цифрових сервісів, критично важливих для осіб з обмеженою мобільністю. Водночас країни Центральної та Східної Європи, зокрема Польща, Чехія та особливо Україна, демонструють нижчі значення ключових показників. Так, Україна має найнижчі середньорічні обсяги пасажирських перевезень залізничним транспортом (42 млрд пасажиро-кілометрів) та показник логістичної ефективності (2,46), що сигналізує про недостатній рівень інфраструктурної доступності та потребу в модернізації транспортних мереж для

забезпечення базових умов мобільності туристів з особливими потребами. Необхідно також відзначити високий рівень проникнення мобільного зв'язку у всіх країнах, що створює сприятливе підґрунтя для впровадження мобільних додатків з інформацією про доступні туристичні послуги та цифрові інструменти навігації у просторі, зокрема для осіб з порушеннями зору та слуху.

Отже, результати порівняльного аналізу засвідчують, що високий рівень інфраструктурного розвитку та економічної залученості до міжнародного туризму корелює з більшими можливостями щодо формування інклюзивного середовища в туристичних дестинаціях. Отже, для підвищення адаптаційного потенціалу туристичних систем країн, що розвиваються, необхідне

цілеспрямоване інвестування в модернізацію транспортної логістики, цифрову трансформацію послуг і забезпечення універсального дизайну туристичної інфраструктури. В таблиці 5 розглянуто індикатори, пов'язані з рівнем життя та рівнем розвитку суспільства.

Проаналізовані у таблиці 5 середньозважені показники за 2004–2024 роки дозволяють здійснити комплексну порівняльну характеристику досліджуваних країн за ключовими індикаторами, що відображають рівень життя населення та загальний соціально-економічний розвиток суспільства. Узагальнені дані свідчать про значну диференціацію між країнами за всіма включеними критеріями.

Найвищі значення валового внутрішнього продукту на душу населення демонструють Швеція, Нідерланди та Німеччина, що корелює з високими значеннями індексу людського капіталу (НСІ) і часткою зайнятих у сфері послуг. Така економічна структура є типовою для розвинених постіндустріальних країн, де переважає сфера послуг із високою доданою вартістю. Україна суттєво поступається іншим країнам за абсолютними значеннями ВВП на душу населення (3286,62 дол. США) та індексом людського капіталу (0,64), що вказує на потребу у зміцненні інституційної спроможності, підвищенні якості освіти, охорони здоров'я та стимулюванні інноваційної активності.

Доцільно відмітити, що країни зі стабільно високим рівнем ВВП та людського капіталу, зокрема Фінляндія, Нідерланди і Швеція, демонструють також високі обсяги енергоспоживання на душу населення, що опосередковано свідчить про розвинену інфраструктуру, індустріальну базу та рівень добробуту. Водночас, саме дані країни характеризуються надзвичайно високими показниками поновлюваних внутрішніх водних ресурсів

на душу населення, що є важливим індикатором екологічної стійкості.

Аналіз приросту валового національного доходу на душу населення (GNI per capita growth) демонструє найвищу динаміку у Польщі (3,87%), що свідчить про ефективність реалізованих економічних реформ та успішне інтегрування у європейський економічний простір. Натомість Італія, Іспанія та Франція демонструють відносно низькі темпи приросту, що може бути наслідком структурних труднощів, ригідності ринку праці чи демографічних чинників.

Отже, виявлені диспропорції між країнами підтверджують високий ступінь неоднорідності в темпах і результатах соціально-економічного розвитку в Європейському просторі. Вони також підкреслюють актуальність подальшого дослідження взаємозв'язків між рівнем життя, якістю людського капіталу та ресурсною забезпеченістю для формування сталих та інклюзивних моделей соціально-економічного зростання в умовах сучасних глобальних викликів. В таблиці 6 проаналізовано показники екологічної стійкості та безпеки. Дані свідчать про суттєві відмінності в екологічному навантаженні та політичній безпеці туристичних дестинацій. Зокрема, найбільше антропогенне навантаження на довкілля у вигляді викидів вуглецю спостерігається у Фінляндії (9,65 т/особу), Нідерландах (9,44 т/особу) та Німеччині (9,14 т/особу), що може бути пов'язано з високим рівнем індустріалізації та транспортної інтенсивності. Водночас, країни з нижчими рівнями викидів, зокрема Швеція (4,47 т/особу) та Чехія (4,47 т/особу), демонструють ефективніші підходи до впровадження екологічно збалансованих політик.

Таблиця 5

Індикатори, пов'язані з рівнем життя та рівнем розвитку суспільства, в середньому за 2004-2024 роки

Країна	ВВП на душу населення (у доларах США)	Індекс людського капіталу (0-1)	% від загальної зайнятості у сфері послуг (змодельована оцінка МОП)	Споживання енергії (кг нафтового еквіваленту на душу населення)	Зростання ВНД на душу населення (річне у %)	Відновлювані внутрішні ресурси прісної води на душу населення (кубічні метри)
Україна	3286,62	0,64	58,20	2784,03	1,51	1206,69
Німеччина	44130,86	0,77	70,06	3958,26	1,27	1305,40
Франція	40382,95	0,76	75,54	3983,26	0,68	3055,53
Швеція	53657,64	0,79	78,42	5334,22	1,47	17870,43
Італія	34875,94	0,75	68,26	2884,29	0,12	3069,99
Іспанія	29469,18	0,73	72,71	2859,34	0,46	2417,49
Польща	13610,87	0,74	56,96	2523,53	3,87	1408,62
Чехія	20745,06	0,76	58,52	4193,46	1,93	1256,15
Нідерланди	51300,70	0,80	79,99	4745,54	1,10	656,08
Фінляндія	40382,95	0,81	72,57	6551,47	0,54	19822,38

Джерело: розраховано авторами за [20]

Екологічна стійкість і безпека, в середньому за 2004-2024 роки

Країна	Викиди CO ₂ (т на душу населення)	Повітряний транспорт, перевезені пасажирів	Політична стабільність та відсутність насильства/тероризму: оцінка
Україна	5,39	4379660,14	-0,90
Німеччина	9,14	97116777,48	0,77
Франція	5,11	58660477,14	0,37
Швеція	4,47	43129591,08	1,10
Італія	6,44	28466264,98	0,43
Іспанія	6,13	55903505,76	0,07
Польща	7,94	5030158,03	0,67
Чехія	4,47	4561245,35	0,97
Нідерланди	9,44	31454262,24	0,93
Фінляндія	9,65	9389827,52	1,24

Джерело: розраховано авторами за [20]

Доцільно відмітити, що країни зі стабільно високим рівнем ВВП та людського капіталу, зокрема Фінляндія, Нідерланди і Швеція, демонструють також високі обсяги енергоспоживання на душу населення, що опосередковано свідчить про розвинену інфраструктуру, індустріальну базу та рівень добробуту. Водночас, саме дані країни характеризуються надзвичайно високими показниками поновлюваних внутрішніх водних ресурсів на душу населення, що є важливим індикатором екологічної стійкості.

Аналіз приросту валового національного доходу на душу населення (GNI per capita growth) демонструє найвищу динаміку у Польщі (3,87%), що свідчить про ефективність реалізованих економічних реформ та успішне інтегрування у європейський економічний простір. Натомість Італія, Іспанія та Франція демонструють відносно низькі темпи приросту, що може бути наслідком структурних труднощів, ригідності ринку праці чи демографічних чинників.

Отже, виявлені диспропорції між країнами підтверджують високий ступінь неоднорідності в темпах і результатах соціально-економічного розвитку в Європейському просторі. Вони також підкреслюють актуальність подальшого дослідження взаємозв'язків між рівнем життя, якістю людського капіталу та ресурсною забезпеченістю для формування сталих та інклюзивних моделей соціально-економічного зростання в умовах сучасних глобальних викликів. В таблиці 6 проаналізовано показники екологічної стійкості та безпеки. Дані свідчать про суттєві відмінності в екологічному навантаженні та політичній безпеці туристичних дестинацій. Зокрема, найбільше антропогенне навантаження на довкілля у вигляді викидів вуглецю спостерігається у Фінляндії (9,65 т/особу), Нідерландах (9,44 т/особу) та Німеччині (9,14 т/особу), що може бути пов'язано з високим рівнем індустріалізації та транспортної інтенсивності. Водночас, країни з нижчими рівнями викидів, зокрема Швеція (4,47 т/особу) та Чехія (4,47 т/особу), демонструють ефективніші підходи до впровадження екологічно збалансованих політик.

Щодо авіаційної мобільності, показник пасажирських перевезень через повітряний транспорт є індикатором не лише рівня туристичної активності, а й потенційного тиску на довкілля. Найвищі значення зафіксовано в

Німеччині (понад 97 млн. пасажирів) і Франції (понад 58 млн), що підтверджує їх статус як глобальних транспортно-туристичних хабів. Для порівняння, Україна та країни Східної Європи характеризуються значно нижчим пасажиропотоком, що опосередковано свідчить про менш розвинену авіаційну інфраструктуру та обмежену інтеграцію в глобальні туристичні потоки.

Індекс політичної стабільності є важливим критерієм безпеки туристичних дестинацій. Найвищий рівень стабільності спостерігається у Фінляндії (1,24), Швеції (1,10), Нідерландах (0,93) та Чехії (0,97), що вказує на високий рівень довіри до систем управління, низький ризик соціальних потрясінь і сприятливі умови для формування сталої туристичної політики. Водночас негативне значення даного індексу в Україні (-0,90) свідчить про хронічні проблеми з політичною турбулентністю, що є вагомим стримувальним чинником для реалізації повноцінного потенціалу безпечного та сталого туризму.

Загалом, результати аналізу дозволяють зробити висновок про існування чіткої диференціації країн за рівнем екологічної стійкості та безпеки, що має бути враховано при розробці стратегій адаптації туристичних дестинацій у контексті парадигми безбар'єрності. Високі екологічні стандарти в поєднанні з політичною стабільністю створюють передумови для успішної трансформації туристичної сфери відповідно до вимог сталого та інклюзивного розвитку.

Розвиток безбар'єрного туризму є одним із ключових напрямів соціально-економічної політики в умовах глобалізації та зростаючої урбанізації. Оцінка адаптаційного потенціалу туристичних дестинацій потребує комплексного підходу, що враховує соціально-економічні, інфраструктурні та екологічні фактори. Запропонована економіко-математична модель оцінки адаптаційного потенціалу туристичних дестинацій у парадигмі безбар'єрності базується на принципах багатофакторного аналізу та передбачає використання методів стохастичного моделювання для оцінки інтегрального показника безбар'єрності туристичної інфраструктури.

Модель оцінки адаптаційного потенціалу туристичних дестинацій у парадигмі безбар'єрності

побудована на інтеграції макроекономічних індикаторів, показників соціальної інклюзії та доступності, інфраструктурних характеристик і екологічної стійкості. Основними вхідними змінними є:

- індикатори соціальної інклюзії та доступності (IS): Urban Population (U), Access to Basic Drinking Water (W), Access to Basic Sanitation (S), Access to Electricity;
- економічні та інфраструктурні фактори (EI): Tourism Receipts (T), Number of International Arrivals (A), Rail Infrastructure Quality, Mobile Connectivity Index (M);
- індикатори рівня життя (LI): GDP per capita (G), Employment in Services (ES), Human Capital Index (HCI);
- екологічна стійкість і безпека (ESB): CO2 Emissions, Air Transport Mobility (AT), Political Stability Index (PS).

Запропоновано агрегований показник, що оцінює рівень безбар'єрності туризму (інтегральний індекс адаптаційного потенціалу туристичних дестинацій (IAPT)):

$$IAPT = \alpha IS + \beta EI + \gamma + \delta ESB \quad (1)$$

де $\alpha, \beta, \gamma, \delta$ – вагові коефіцієнти, визначені методом аналізу головних компонент.

Для порівняння країн змінні нормалізуються за формулою:

$$X'_i = \frac{X_i - \min(X)}{\max(X) - \min(X)} \quad (2)$$

де X'_i - нормалізоване значення показника для країни.

Далі було використано метод парних кореляційних залежностей між показниками для моделювання кореляційних залежностей і визначення взаємного впливу факторів.

$$\text{Corr}(X, Y) = \frac{\sum(X_i - \bar{X})(Y_i - \bar{Y})}{\sqrt{\sum(X_i - \bar{X})^2 \sum(Y_i - \bar{Y})^2}} \quad (3)$$

де X, Y – дві змінні, що аналізуються.

Далі розглянуто алгоритм реалізації запропонованої моделі:

- 1) збір та нормалізація даних із відкритих джерел (Airbnb, Booking.com, Світовий банк);
- 2) розрахунок вагових коефіцієнтів методом головних

компонент;

3) обчислення інтегрального індексу IAPT для кожної країни;

4) аналіз чутливості моделі через сценарне моделювання змін вхідних параметрів;

5) візуалізація та інтерпретація результатів за допомогою графіків та карт безбар'єрності туристичних дестинацій.

Запропонована модель оцінки адаптаційного потенціалу туристичних дестинацій у парадигмі безбар'єрності дозволяє: оцінити рівень безбар'єрності туристичних дестинацій; визначити критичні фактори, що впливають на адаптаційний потенціал; запропонувати управлінські рішення щодо покращення інфраструктури та соціальної доступності; виявити географічні регіони з найбільшою потребою в адаптаційних заходах. Розроблена економіко-математична модель є дієвим інструментом аналізу безбар'єрності туристичних дестинацій. Її застосування дозволяє оцінити рівень адаптивності туристичних регіонів до потреб осіб з обмеженими можливостями та сприяти формуванню стратегії сталого розвитку безбар'єрного туризму.

Результати проведеного аналізу дали змогу здійснити комплексну кількісну оцінку адаптаційного потенціалу туристичних дестинацій у контексті реалізації принципів безбар'єрності. Апробація запропонованої економіко-математичної моделі на вибірці з десяти європейських країн дозволила виявити істотні відмінності у рівнях сформованості відповідної інфраструктурної, соціально-економічної та інституційної бази, що забезпечує інклюзивність туристичних послуг.

Лідерські позиції за величиною інтегрального показника адаптаційного потенціалу посідають Франція (0,743), Швеція (0,740) та Німеччина (0,727), що свідчить про високу ефективність реалізації системних підходів до розбудови доступного туристичного середовища. Зазначені країни демонструють зразковий рівень інфраструктурного забезпечення безбар'єрності, розвинену систему соціального захисту, активну інституційну підтримку маломобільних груп населення, а також високі показники цифровізації туризму.

Таблиця 7

Результати розрахунку адаптаційного потенціалу туристичних дестинацій у парадигмі безбар'єрності для досліджуваних країн

Країна	Адаптаційний потенціал
Франція	0,743
Швеція	0,740
Німеччина	0,727
Нідерланди	0,691
Фінляндія	0,591
Італія	0,569
Чехія	0,390
Польща	0,291
Україна	0,060
Іспанія	0,571

Джерело: розраховано авторами

До групи країн із середнім рівнем адаптаційного потенціалу віднесено Нідерланди (0,691), Фінляндію (0,591), Італію (0,569) та Іспанію (0,571), що свідчить про наявність достатнього потенціалу для інтеграції безбар'єрних практик, проте з потребою посилення системності у впровадженні інклюзивних рішень, особливо в контексті логістичної доступності та міжрегіональної інфраструктурної збалансованості. Натомість Чехія (0,390) та Польща (0,291) демонструють фрагментарний рівень адаптаційної спроможності туристичних дестинацій. Виявлено недостатню інтеграцію принципів безбар'єрності в стратегічне планування туристичного розвитку, обмежену інституційну підтримку та нерівномірність розподілу доступної інфраструктури між урбанізованими та периферійними територіями.

Найнижчі значення інтегрального показника зафіксовано в Україні (0,060), що вказує на критично низький рівень адаптаційного потенціалу в сфері туризму з погляду безбар'єрності. Така ситуація обумовлена сукупністю негативних чинників: обмеженим рівнем фінансування інфраструктурних проєктів, відсутністю єдиної нормативно-правової платформи щодо інклюзивного туризму, недосконалою системою соціальної підтримки та недостатньою обізнаністю населення щодо концепції безбар'єрного середовища.

Практична значущість запропонованої моделі полягає в тому, що вона може бути застосована для внутрішнього туризму на регіональному та локальному рівнях. Регіон як туристична дестинація має достатню кількість параметрів, які можливо виміряти, зіставити та інтерпретувати через агреговані індикатори соціальної інклюзії, доступності, економічної активності й інфраструктурної забезпеченості. Застосування моделі в цьому масштабі потребує послідовного перенесення логіки первинних розрахунків, розроблених для країн, на внутрішньорегіональні дані. Процедура передбачає:

- 1) збір статистичних даних на рівні області або туристичного регіону (регіональні управління статистики, органи влади, місцеві туристичні організації та електронні реєстри інфраструктурних об'єктів);
- 2) нормалізацію показників, аналогічну до процедури, проведеної на макрорівні – для забезпечення порівнюваності різнорідних даних;
- 3) розрахунок інтегрального індексу та вагових коефіцієнтів, отриманих методом головних компонент, оскільки він забезпечує баланс між різними типами факторів і не потребує коригування при переході до субнаціонального рівня, якщо структура даних зберігає пропорційність.

На завершальному етапі індекс піддається інтерпретації через порівняння між регіонами або в динаміці одного регіону впродовж певного періоду. Саме динамічний вимір є критично важливим для регіонального управління, оскільки дає змогу оцінити ефективність інвестиційних програм або політик у сфері доступності й туризму.

Застосування моделі на локальному рівні потребує більш ретельного аналітичного підходу, оскільки громада, місто або окремих туристичний кластер не завжди генерують повний набір статистичних даних,

необхідних для коректного функціонування моделі. Частина показників може бути недоступною або ж мати низьку варіативність. У таких випадках доцільно адаптувати модель, використовуючи принцип збереження структури, але з обмеженням кількості індикаторів і більшою залежністю від якісних інтерпретацій.

Під час застосування моделі на локальному рівні важливо усвідомлювати її аналітичні межі. Інтегральний показник може відображати лише загальні тенденції і не здатен охопити дрібномасштабні особливості, такі як бар'єри, пов'язані з рельєфом, станом історичної забудови [8] або інституційною слабкістю окремих громад. Локальні відмінності нерідко зумовлені людським фактором – здатністю громади мобілізувати ресурси, створити інклюзивні ініціативи або налагодити співпрацю з бізнесом і громадськими організаціями – що не може бути безпосередньо закладене в модель, засновану на кількісних індикаторах. Тому саме на локальному рівні модель не замінює, а лише доповнює експертні оцінки і результати аудитів доступності.

Дискусія. У контексті наукового осмислення теми адаптаційного потенціалу туристичних дестинацій у парадигмі безбар'єрності, попри наявність значного масиву досліджень щодо бар'єрного туризму, інклюзивності та доступності для осіб з інвалідністю, наукова думка зосереджувалась переважно на описово-аналітичному рівні, а не на системному кількісному моделюванні цього явища. Попередні дослідження, виконані зокрема [2; 5; 6], актуалізували питання безбар'єрного простору через призму сталого розвитку, людських прав і культурних трансформацій, однак вони не дали відповіді на питання про наявність адаптаційного потенціалу як комплексної здатності туристичних дестинацій до перетворення в інклюзивні середовища на міжкраїновому рівні з урахуванням соціо-економічних, інфраструктурних та політичних детермінант. Більшість досліджень зосереджуються або на аналізі фізичних та соціальних бар'єрів, або на поведінкових і мотиваційних аспектах старших туристів. Водночас, позбавленою належного наукового опрацювання залишається системна міждисциплінарна оцінка здатності туристичних дестинацій до інституційної, інфраструктурної та соціокультурної трансформації в напрямі безбар'єрності, що проявляється в адаптаційному потенціалі цих середовищ.

У сучасній науковій парадигмі виявлено недостатню увагу до кількісного оцінювання адаптаційного потенціалу туристичних дестинацій у вимірах міжкраїнових порівнянь та економіко-математичного моделювання інклюзивної трансформаційної здатності інфраструктури, сервісу, політики та культури дестинацій. Таким чином, незважаючи на наявність досліджень, що вивчають елементи безбар'єрного туризму як частину сталого розвитку, відсутня комплексна модель, яка б дозволяла інтегрально вимірювати потенціал інклюзивної трансформації туристичної дестинації; враховувала макроекономічні, інституційні, технологічні, соціально-культурні та екологічні фактори; давала змогу здійснювати порівняльний аналіз і виявляти фактори адаптаційної нерівності між країнами або регіонами. В межах даної

7. Ignatieva I., Serbenivska A., Orel A., Bieloborodova M., Bondarenko L. Innovative Approaches in the System of Regional Development Strategizing. *Review of Economics and Finance*. 2022. Vol. 20. P. 605-611. DOI: <https://doi.org/10.55365/1923.x2022.20.69>
8. Koshkaldal I., Anoprienko T., Klochko T., Bieloborodova M., Bessonova A. The Comprehensive Plan of the Territory Spatial Development as a Prospective Plan of United Territorial Communities Development. *Review of Economics and Finance*. 2022. Vol. 20. P. 617-622. DOI: <https://doi.org/10.55365/1923.x2022.20.71>
9. Kuo C. M., Chen L. H., Liu C. H. Is it all about religious faith? Exploring the value of contemporary pilgrimage among senior travelers. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*. 2019. Vol. 24(5). P. 379-392. DOI: <https://doi.org/10.1080/10941665.2019.1572632>
10. Lee C. F. An Investigation of Factors Determining Destination Satisfaction and Travel Frequency of Senior Travelers. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*. 2016. Vol. 17(4). P. 471-495. DOI: <https://doi.org/10.1080/1528008X.2015.1127195>
11. Liew S. L., Hussin S. R., Abdullah N. H. Attributes of Senior-Friendly Tourism Destinations for Current and Future Senior Tourists: An Importance-Performance Analysis Approach. *SAGE Open*. 2021. Vol. 11(1). DOI: <https://doi.org/10.1177/2158244021998658>
12. Losada N., Alén E., Cotos-Yáñez T. R., Domínguez T. Spatial heterogeneity in Spain for senior travel behavior. *Tourism Management*. 2019. Vol. 70. P. 444-452. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2018.09.011>
13. Majeed S., Gon Kim W. Emerging trends in wellness tourism: A scoping review. *Journal of Hospitality and Tourism Insights*. 2023. Vol. 6(2). P. 853-873. DOI: <https://doi.org/10.1108/JHTI-02-2022-0046>
14. Mute L. M., Meroka-Mutua A. K. Leveraging Continental Norms and Mechanisms to Enhance Barrier-Free Access for Pedestrians with Disabilities in Kenya. *Laws*. 2024. Vol. 13(2). P. 11. DOI: <https://doi.org/10.3390/laws13020011>
15. Omi F. S., Md Ali Z., Hussein H. Beyond barriers: an exploration of accessibility challenges and emotional experiences in inclusive heritage visitation at Lalbagh Fort, Dhaka. *Planning Malaysia*. 2024. Vol. 22(32). DOI: <https://doi.org/10.21837/pm.v22i32.1513>
16. Pearl M. C. Lin, Peng K.-L., Ren L., Lin C.-W. Hospitality co-creation with mobility-impaired people. *International Journal of Hospitality Management*. 2019. Vol. 77. P. 492-503. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2018.08.013>
17. Seal P. P., Senthil Kumaran P. A Conceptual Framework for Barrier Free Hotels in Smart Cities. *Journal of Applied Management – Jidnyasa*. 2018. Vol. 10(1). P. 1-11. URL: <http://www.simsjam.net/index.php/Jidnyasa/article/view/128223>
18. Roman M., Wojcieszak-Zbierska M. Health Tourism – Subject of Scientific Research: A Literature Review and Cluster Analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2023. Vol. 20(1). DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph20010480>
19. Unified aggregator Booking. URL: <https://www.booking.com/index.uk.html>
20. World Bank Group. Data 360. Dataset: World Development Indicators (WDI). 1960-2024. URL: <https://data360.worldbank.org/en/search?themeAndTopics=P4%3BP3>
21. World Tourism Organization & Eurostat. Tourism statistics. 2025. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tourism_statistics
- Urban Ecosystems. *Kwartalnik naukowy Studia Regionalne i Lokalne*, 3(93), 55-68. <https://doi.org/10.7366/1509499539304>
5. Bieloborodova, M., Voloshin, V., Belopolsky, N., Bessonova, S., & Bondarenko, L. (2021). Testing the Environmental Kuznets Curve as an indicator for ecological tourism active development in Ukraine. *Proceed. of XV International Scientific Conference “Monitoring of Geological Processes and Ecological Condition of the Environment”*, 17-19 Nov. 2021, Kyiv, Ukraine. <https://doi.org/10.3997/2214-4609.20215K2010>
6. Farkas, J., Raffay, Z., Pallás, E. I., Fekete-Frojimovics, Z., Zsarnóczky, M. B., & Dávid, L. D. (2022). Contexts of networking and travelling in the light of Buddhist “wisdom” and life philosophy – Management of accessibility and barrier generation in tourism. *Sustainability*, 14(18), 11123. <https://doi.org/10.3390/su141811123>
7. Ignatieva, I., Serbenivska, A., Orel, A., Bieloborodova, M., & Bondarenko, L. (2022). Innovative Approaches in the System of Regional Development Strategizing. *Review of Economics and Finance*, 20. 605-611. <https://doi.org/10.55365/1923.x2022.20.69>
8. Koshkaldal, I., Anoprienko, T., Klochko, T., Bieloborodova, M., & Bessonova, A. (2022). The Comprehensive Plan of the Territory Spatial Development as a Prospective Plan of United Territorial Communities Development. *Review of Economics and Finance*, 20. 617-622. <https://doi.org/10.55365/1923.x2022.20.71>
9. Kuo, C. M., Chen, L. H., & Liu, C. H. (2019). Is it all about religious faith? Exploring the value of contemporary pilgrimage among senior travelers. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 24(5), 379-392. <https://doi.org/10.1080/10941665.2019.1572632>
10. Lee, C. F. (2016). An investigation of factors determining destination satisfaction and travel frequency of senior travelers. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 17(4), 471-495. <https://doi.org/10.1080/1528008X.2015.1127195>
11. Liew, S. L., Hussin, S. R., & Abdullah, N. H. (2021). Attributes of senior-friendly tourism destinations for current and future senior tourists: An importance-performance analysis approach. *SAGE Open*, 11(1). <https://doi.org/10.1177/2158244021998658>
12. Losada, N., Alén, E., Cotos-Yáñez, T. R., & Domínguez, T. (2019). Spatial heterogeneity in Spain for senior travel behavior. *Tourism Management*, 70, 444-452. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2018.09.011>
13. Majeed, S., & Gon Kim, W. (2023). Emerging trends in wellness tourism: A scoping review. *Journal of Hospitality and Tourism Insights*, 6(2), 853-873. <https://doi.org/10.1108/JHTI-02-2022-0046>
14. Mute, L. M., & Meroka-Mutua, A. K. (2024). Leveraging continental norms and mechanisms to enhance barrier-free access for pedestrians with disabilities in Kenya. *Laws*, 13(2), 11. <https://doi.org/10.3390/laws13020011>
15. Omi, F. S., Md, Ali Z., & Hussein, H. (2024). Beyond barriers: an exploration of accessibility challenges and emotional experiences in inclusive heritage visitation at Lalbagh Fort, Dhaka. *Planning Malaysia*, 22(32). <https://doi.org/10.21837/pm.v22i32.1513>
16. Pearl M. C. Lin, Peng K.-L., Ren, L., & Lin, C.-W. (2019). Hospitality co-creation with mobility-impaired people. *International Journal of Hospitality Management*, 77, 492-503. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2018.08.013>
17. Seal, P. P., & Senthil Kumaran, P. A. (2018). Conceptual Framework for Barrier Free Hotels in Smart Cities. *Journal of Applied Management – Jidnyasa*, 10(1), 1-11. <http://www.simsjam.net/index.php/Jidnyasa/article/view/128223>
18. Roman, M., Roman, M., & Wojcieszak-Zbierska, M. (2023). Health Tourism – Subject of Scientific Research: A Literature Review and Cluster Analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(1). <https://doi.org/10.3390/ijerph20010480>
19. Unified aggregator Booking. <https://www.booking.com/index.uk.html>
20. World Bank Group. Data 360. Dataset: World Development Indicators (WDI). (1960-2024). <https://data360.worldbank.org/en/search?themeAndTopics=P4%3BP3>
21. World Tourism Organization & Eurostat. (2025). Tourism statistics. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tourism_statistics

References

1. Airbnb. Aggregator of short-term rental housing. Retrieved from <https://www.airbnb.com.ua/>
2. Altinay, F., Altinay, Z., Altinay, M., & Dagli, G. (2020). Evaluation of the barrier-free tourism and sustainability of the barrier-free society in Cyprus. *European Journal of Sustainable Development*, 9(4), 137. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2020.v9n4p137>
3. Andrusiv, U., Zelinska, H., Kupalova, H., Bezuhla, L., & Bieloborodova, M. (2024). The influence of the ecological situation in Ukraine on the life expectancy and health of the population. *Ekológia (Bratislava)*, 43(2), 219-226. <https://doi.org/10.2478/eko-2024-0023>
4. Bezuhla, L., Bieloborodova, M., Bondarenko, L., & Herasymenko, T. (2023). Recreation Areas Optimisation and Nature Exploitation in